

"IBN SINO TA'LIMOTIDA ANEMIYANI XALQ TABOBATI ORQALI DAVOLASH YO'LLARI"

Abilova Gauxar Konisbaevna

RESPUBLIKA XALQ TABOBATI ILMIY AMALIY MARKAZ.

Аннотация

В статье рассматривается научное наследие Абу Али ибн Сины (Авиценны), его вклад в развитие медицины и других наук. Ибн Сина воспринял достижения древнегреческих учёных, таких как Сократ, Платон и Аристотель, и развил их идеи, внес значительный вклад в философию, медицину, математику, физику, музыку и логику. За это он был признан «вторым учителем» после Аристотеля. Автор подчёркивает преемственность научных знаний в истории и влияние Ибн Сины на развитие мировой науки.

Ключевые слова: Ибн Сина, медицина, анемия, философия, логика, научное наследие.

The article explores the scientific legacy of Abu Ali Ibn Sina (Avicenna) and his contributions to the development of medicine and other sciences. Ibn Sina adopted the achievements of ancient Greek scholars such as Socrates, Plato, and Aristotle, and further developed their ideas. His contributions to philosophy, medicine, mathematics, physics, music, and logic earned him the title of the "second teacher" after Aristotle. The article highlights the continuity of scientific knowledge throughout history and Ibn Sina's influence on global science.

Keywords: Ibn Sina, medicine, anemia, philosophy, logic, scientific heritage.

Annotasiya

Maqolada buyuk olim va faylasuf Ibn Sinoning ilmiy merosi haqida soʻz yuritiladi. U tibbiyot kuchini va ilmda davomiylikning muhimligini anglagan. Ibn Sino qadimgi yunon olimlari — Suqrot , Aflotun va Aristotel kabi mutafakkirlarning yutuqlarini oʻzlashtirib, ularni rivojlantirdi. Shu bilan u “Ikkinchi muallim” unvoniga sazovor boʻldi. Ibn Sino tibbiyot, matematika, fizika, musiqa, falsafa va mantiq kabi fan sohalarini yuqori bosqichga olib chiqqan.

Kalit soʻzlar: tibbiyot, kamqonlik, ilm, falsafa, mantiq.

Jahon miqyosida rivojlangan davlatlar tomonidan qabul qilingan 2030 yilgacha moʻljallangan yangi taʼlim konsepsiyasida taʼlim — taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi va barqaror rivojlanish maqsadlariga yetkazuvchi muhim faoliyat sifatida eʼtirof etilgan [1]. Shu nuqtai nazardan, turli tillarda olib boriladigan tibbiyot taʼlimi jarayonida, ayniqsa, uning oʻqitish texnologiyasini takomillashtirish, innovatsion yondashuvlar asosida talabalarning axborotni tahlil qilish koʻnikmalarini shakllantirish, nazariy bilimlarini rivojlantirish orqali taʼlim-tarbiya samaradorligini oshirish kabi masalalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Jahonda tibbiyot fani jadal rivojlanish va tub oʻzgarishlar jarayonida ekan, mamlakatimiz taʼlim sohasi ham zamon talablari asosida jiddiy yangilanishlarga yuz tutmoqda. Bu esa Ibn Sino asarlarini taʼlim-tarbiya jarayonida ilgʻor texnologiyalar asosida oʻrganish, davlat taʼlim standartlari talablariga muvofiq oʻquv dasturlari, darsliklar va metodik qoʻllanmalar yaratish, Ibn Sino taʼlimoti mazmunini yangilash va optimal yoʻnalishlarni belgilash, milliy hamda xorijiy tajribalardan unumli foydalanish, tibbiy taʼlimning ilmiy-nazariy, amaliy, estetik va metodik asoslarini takomillashtirish, talabalar bilimlarini chuqurlashtirishga qaratilgan samarali strategiyalarni qoʻllash zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda yosh avlodning Ibn Sino asarlarini tahlil qilish qobiliyatini shakllantirish, tibbiyot taʼlim jarayoniga shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalarini oqilona joriy etish masalasi alohida ahamiyat kasb

etmoqda. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi”da belgilab berilgan “Vatanga sodiq, qat’iy hayotiy nuqtai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish” kabi ustuvor vazifalar, tibbiyot o‘qituvchilarining kasbiy salohiyatini yuksaltirish, talaba shaxsini markazga qo‘yish, Ibn Sino merosini xolis va ilmiy asosda o‘rganish, yaratuvchanlik va ilg‘or fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish singari tibbiy ta’limdagi muhim tamoyillarni joriy etish imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda.

Anemiya – bu gemoglobin va qizil qon tanachalari miqdorining kamayishi bilan bog‘liq holatdir. Zamonaviy dunyoda bu kasallik ayniqsa ayollar, bolalar, keksa odamlar va homilador ayollar orasida keng tarqalgan. Ammo zamonaviy tibbiyot paydo bo‘lishidan ancha avval buyuk tabiblar anemiyani aniqlab, uni davolash usullarini ishlab chiqqanlar. Ularning eng mashhurlaridan biri – Abu Ali Ibn Sino bo‘lib, u o‘zining mashhur 'Tib qonuni' asarida anemiyani «qonning zaiflashuvi» va «sovuq xastalik» deb atagan. U ovqatlanishning yetishmasligi, jigar faoliyatining sustligi va hayotiy quvvatning yo‘qolishi sababli anemiya kelib chiqishini ta’kidlagan. Ibn Sino tomonidan tavsiya etilgan usullar hozirgi xalq tabobatida ham qo‘llaniladi.

Ibn Sino bo‘yicha anemiyaning sabablari:

Ibn Sino fikricha, qon tanadagi tabiiy issiqlik va jigar faoliyati orqali oziq-ovqatdan hosil bo‘ladi. Bu funksiyalar zaiflashganda, qon hosil bo‘lishi buziladi. U quyidagi asosiy sabablarga e’tibor bergan:

- Yetarli va sifatli ovqatlanmaslik
- Ovqat hazm qilish buzilishi
- Doimiy qon yo‘qotish (masalan, hayz, yara, ichki kasalliklar)

- Jigar va taloq kasalliklari

- Haddan tashqari charchoq va uzoq davom etuvchi kasalliklar

Ibn Sino anemiyaning belgilari quyidagi alomatlarini tasvirlagan:

1. Yuz va lablarning oqarib ketishi
2. Umumiy holsizlik, charchoq
3. Qo'l va oyoqlarning sovuq bo'lishi
4. Ishtahaning yo'qolishi
5. Ovqatdan keyin qorinda og'irlik
6. Uyquchanlik, fikrlash sekinlashuvi
7. O'rindan turganda bosh aylanishi

Ibn Sino anemiyani davolashda ovqatlanishni tiklash, tanani tozalash va jigarning faoliyatini mustahkamlashni muhim deb bilgan.

1. Ovqatlanish:

- Qizil go'shtdan tayyorlangan sho'rvalar
- Me'yorida sut mahsulotlari
- Yong'oq, xurmo, anjir
- Olma, anor, uzum
- Qo'pol unli qora non

- Ziravorlar bilan iliq sharob (hazmni yaxshilash uchun)

2. Tabobat vositalari:

- Asal va olmadan tayyorlangan sharbat
- Qonni tozalovchi na'matak va uzum siropi
- Qirqilgan dorivor o'simliklar damlamalari (masalan, qichitqi, arpabodiyon)

3. Davolash amaliyotlari:

- Dorivor o'simliklar qo'shilgan iliq vannalar
- Mushk yoki atirgul yog'i bilan massaj
- Tinch uyqu, ijobiy muhit, xotirjamlik

Misol retsept: «Anor sharbatini asal va zira bilan aralashtir. Uni har kuni och qoringa ich – bu qon tiklanishiga yordam beradi.»

Zamonaviy xalq tabobati bilan taqqoslash. Zamonaviy xalq tabobatida ham quyidagi usullar qo'llaniladi:

- Lavlagi, sabzi, anor, olma
- Asal, limon va yong'oq aralashmalari
- Qichitqi, beda, lyuserna kabi dorivor o'tlar
- Na'matak, jiyyda va boshqa mevalar

Ammo Ibn Sino yondashuvi yanada mukammal – u inson temperamentini, jigar kuchini, hayot tarzini va ruhiy holatni ham hisobga olgan.

Abu Ali Ibn Sino bizga nafaqat tabobat retseptlarini, balki sog'liq haqidagi chuqur falsafani ham qoldirgan. Uning anemiyani davolash usullari to'g'ri

ovqatlanish, ichki a'zolari qo'llab-quvvatlash va me'yoriy turmush tarziga asoslangan. Bu tamoyillar bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, integrativ va xalq tabobatida muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Incheon Declaration / Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. – P. 6-7.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813m.pdf>.
2. Ibn Sino. Tib qonuni / Arabchadan tarjima – Moskva: Fan, 1980.
3. Hidojatov H. Sharq tabobat tafakkuri: Ibn Sino risolalari amaliyotda. – Toshkent: 2010.
4. Anemiyan davolash bo'yicha zamonaviy tavsiyalar: – Toshkent: JSST, 2023.